

**ОТ НОРМАТИВНАТА ЕТИКА КЪМ ЕТИКАТА НА  
САМОСЪЗДАВАНЕТО. „ЖИВАТА ЕТИКА“ КАТО ЕТИКА  
НА БЪДЕЩЕТО**

ИЛИЯНА ЕРМОЛИНА

СУ „Св. Климент Охридски“

Illyana.ermolina@abv.bg

**FROM NORMATIVE ETHICS TO ETHICS OF SELF-  
CREATION. “LIVING ETHICS” AS AN ETHICS OF FUTURE**

ILIYANA ERMOLINA

SU “St. Kliment Ohridski”

**Abstract**

The basic accent in the article is searching new aspects in moral consciousness, based on new evolution phase in human development. The reasoning is on the necessity of transition from normative ethics to self-creating ethics of the individual artistic work and the personal effort. At about the same time there aren't neglect the clear realized axiological priorities, without no one practical moral system is able to function in nowadays. On the other important point of view in the article is the moral basics investigation of physiologists point of view and the other exact sciences, discover microcosms' functions.

**Key words:** *Living Ethics*, psychic energy, self-creation, consciousness, will, noosphere, psycho-physiology

*„Нека хората да мислят по пътя на истинската наука. Ако  
сърцето още не може да каже къде е истината, то  
научните изводи ще помогнат на човечеството  
да се приближи към пътищата Надземни” [Надземното, 1992: 828]*

Традиционната етика разглежда и оценява конкретната постъпка и неповторима частна ситуация през призмата на *универсалното правило и общозначимата норма*. За разлика от нея, съвременната философия артикулира моралното поведение не в зависимост от външно зададена норма, а в качеството си на индивидуална творческа работа на самата личност. *М. Фуко* говори за «конституиране на себе си в качеството си на творец на собствения си живот» [Фуко, 1993]. В *Живата етика* също се посочва: «Единствено чрез оздравяване на вътрешния живот могат да се издигнат обществените проявления... нравът няма да се измени без въздействието на целия вътрешен живот» [Надземното, 1992: 548]. Единствено *вътрешните подбуди* и мисълта оформят магнитното поле на човека, привличащо или отблъскващо различните възможности. „Външната” етика или религия, ограничаваща се със зададени отвън условности, не допринася положителен резултат.

Редица съвременни учени разсъждават върху прехода от «*етиката на кодекса*», предполагаща подвеждане на уникална ситуация под общото и следователно често несъответстващо ѝ правило, към етика на самосъздаването, «*етика на творчеството*» [Можейко], основана на индивидуалното творческо усилие на човешкото съзнание и ориентирана към изработване на специфичен сценарий на морално поведение за всеки конкретен случай, защото пътищата за усъвършенстване на всеки отделен човек са индивидуални и неповторими: „Всяка птица има своя песен. Може да убиеш такъв певец, но не можеш да го заставиш да се изразява с чужд на него звук... Много тъжно е да се види как хората насилват чуждата

воля, но още по-печално е, когато това се случва около учението за доброто.” [Надземното, 1992: 466]

Нещо повече «доброто на нисшия план може да се окаже зло на висшия и обратно. Оттук идва и относителността на всички понятия в проявения свят» [Рерих, 1999: 422-25]. Между доброто и злото «границите са толкова криволичещи, че не се поддават на земно измерение» [Сърце, 1992: 134]. Тази представа за етическите категории добро и зло е свързана с концепцията на Живата етика, че «съществува *Единна Абсолютна Трансцендентална Реалност*, нейният *двойствен* Аспект в обусловената Вселена и илюзорността или относителността на всичко проявено» (*там*). В Абсолюта (съдържащ потенциала на всичко съществуващо) или в Света на Висшата Реалност или Битие злото, като такова, не съществува. Не така е в проявения свят, който е следствие от диференциацията. Тук всички противоположни полярности – светлина и тъмнина, дух и материя, *добро и зло* и т.н. са явни. «Тези противодействащи сили или двойки противоположности приемат в нашето съзнание една или друга окраска или качество, т.е. се превръщат в добро или зло. На всеки проявен план степента на злото и доброто се оценяват според съзнанието на човека и според степента на неговото развитие» [Рерих, 1999: 422-25]. Доказателство за това е, че «злите ненавиждат Доброто; за тях то ще бъде и жестоко, и несправедливо. Злото не признава Доброто» [АУМ, 1992: 509].

Следователно понятията *добро и зло*, като оценяващи категории, са свързани и зависят именно от човешкото познание, от нивото на развитие на *човешкото съзнание*. Разширяването на съзнанието обаче не е механичното познание. Процесът по

разширяване на съзнанието няма как да започне, ако се затвори възможността за *висше познание* с помощта на психичната енергия. Затова науката без *психичната енергия* е нещо безжизнено. „В бъдещето всички достижения на науките ще са свързани с психичната енергия” [Надземното, 1992: 514].

Човек се намира в непрекъсната борба между нисшето и висшето си начало, между смъртната личност и безсмъртната си индивидуалност. *Свободната воля* е тази, която го тласка по един или по друг път, по пътя на доброто или злото, като резултатът от този избор зависи от развитостта на съзнанието, в което се съхранява натрупания опит от сегашното и от предишните въплъщения на конкретната индивидуалност. Съвременните философи често представят човека наистина като *мислещо същество*, но без минало и бъдеще, изолирано от Вселената и откъснато от реалния космически живот. Но „не може да се говори за закона на *нравствеността*, ако причината и следствието не представляват непрекъсната връзка. Хората не могат да се усъвършенстват, ако не осъзнават отговорността за своята свободна воля.” [Надземното, 1992: 797]

Колкото по-разширено е съзнанието, колкото по-осъзната е реалността на Космоса, колкото по-развито е чувствознанието и човешкия апарат (в съвкупност от всичките му енергийни тела), толкова по-близо ще бъде човек да *Истината*, когато нейната светлината, озарявайки го, му даде увереност и фундаментално осмисляне на човешкото съществуване. Твърдението за относителността на Истината е неправомерно. «Истината е написана в Безпределността, но всеки ден тя ще открие нов йероглиф от своята вечност» [Братство, 1992: 283].

Етиката на забраните, *нормативната етика*, очевидно не води до положителни социокултурни последици. В този смисъл търсенето на нови форми на *нравствено съзнание* става все по-актуално, защото човечеството се намира на съвършено *нов еволюционен етап* от своето развитие. В тези нови условия на съвременната култура във фокуса на вниманието се оказват 14-те тома на етико-философската система *Жива етика*, създадена през 20-те години на XX в. Акцентираща на *вътрешното духовно самотворчество* на личността, в същото време тя обосновава и ролята на непреходните общочовешки ценности, които, интериоризирани от индивидуалното съзнание, стават основа за неговата творческа работа по усъвършенстване на вътрешния му духовен свят. Нещо повече, този индивидуален съзнателен стремеж към съвършенство, проявен в активно творческо духовно усилие е в основата на еволюцията на Космоса, на издигането към все по-съвършени форми на битието и съзнанието: «трансформацията на духа може да напегне всичко, което подлежи на еволюционен напредък» [Безпределност, 1992b: 386]. Според тази концепция човекът има активно творческо участие в космическия процес, но само «когато човечеството се научи да разбира Космическото единство, тогава ще се утвърди космическото строителство. Главната задача пред човечеството е да съедини материалния свят с духовния» [Безпределност, 1992b: 360]. Авторите на Живата етика твърдят, че притиснат в ъгъла от *технокрацията*, пред човека ще остане единствено възможността да се заслуша в радостите на Финия свят. И прогнозираат, «че ако хората преодолеят катастрофата, ще се обърнат към изтънчване на живота. Тогава ще настъпи времето на сближаване на двата свята» [Надземното, 1992: 366].

В действителност обаче няма неизбежно, има възможно и тази голяма роля на човека като космически творец е представена само като възможност, която може да бъде реализирана, но може да бъде отхвърлена и пропусната, защото човекът е надарен със **свободна воля**, а животът постоянно трябва да се завоюва от всеки, осъзнаващ собствената си космичност. Тук трябва да се посочи разликата между свободната воля и *своеволието*. Човекът е космическа същност, микрокосмос, в който се отразяват принципите на Макрокосмоса, следователно неговата «свободната воля действа по закона на космическия ритъм. Тя е начало на доброто, но своеволието ще бъде враждебно на хармонията... Невежеството е майка на своеволието... колко прекрасен е пътят на свободната воля, когато човекът в световния океан бъде строител на Бъдещето» [Надземното, 1992: 899].

Свободата е *висша дисциплина*, която противодейства на *хаоса*. Мнимите свободни обаче са оплетени в мрежата на всякакви предразсъдъци и навици, които потискат свободната им воля и я лишават от фини възприятия, отдалечавайки ги от финия космически ритъм. И е нелепа борбата на окования затворник за свободата на човечеството. От друга страна, реализирайки духовните си стремежи, човек се превръща не само в *космически сътрудник*, но и в творец на собствената си съдба: «Хората сами определят своето космическо предназначение. Твърдението, че то зависи единствено от хода на еволюцията, превръща човека в играчка на съдбата» [Безпределност, 1992а: 86].

Следователно основна в концепцията на Живата етика е идеята за *самотворчество*, самосъздаването, за стремежа към постоянно

духовно усъвършенстване. Този процес може да се осъществи само чрез *самостоятелно усилие* на личността, която чрез свободната си воля да направи съзнанието си предмет на собствената си духовно - творческа работа, основана на дълбокото различаване на нюансите на мотивация за всяко действие или мисъл. Даденият подход ясно разграничава Живата етика от номотетичната нормативна етика или дедуктивната етика на кодекса: «Ние можем да посочим направлението. Можем да зовем към полет. Можем да утвърдим труда. Можем да покажем светлината, но пътищата и способите не трябва да бъдат робство» [Знаците на Агни-йога, 1992: 468]. «Свободата на убежденията е първото правило на всяко истинско Учение... По тази причина това, което е близко на нашето сърце, е и нашата настояща степен. Ще дойде време и духът ни ще посочи следващата» [Рерих, 1992а: 24] Безспорно нравствеността у човека трябва да се пробужда, но без наблюдаване и съобразяване с индивидуалните особености на всеки, тази задача е трудна и невъзможна, защото всеки се заблуждава посвоему и в основата на това стоят дълбоки причини. Болката на всеки е лична и трябва специално лечение.

Как обаче да бъде *обосновано* значението на *духовното усъвършенстване*, така че човекът да бъде мотивиран да променя себе си в положителен аспект и по този начин да съдейства за преодоляване и на социалните, политически, екологични проблеми на съвременieto, които са следствия от общата криза на бездуховност. Ние се придържаме към мнението, застъпено в Живата етика, че ефективен подход, съобразен с усиленото развитие на интелекта в

съвременната епоха, е да се аргументира нуждата от духовно усъвършенстване, използвайки именно *интелектуални* доводи:

„Лицемерите, лукавците се размножават, защото нямат представа за Надземното. Те не разбират, че лъжейки, лъжат преди всичко себе си. Трябва да се обърнем към физиологията, за да може така наречената добродетел да се основава на научни основи. Не трябва животът да се основава на отвлечеността. Настъпва епоха, когато даже най-високите понятия трябва да бъдат обосновани научно... Трябва да се приветства, ако учените изследват основите на нравствеността от гледна точка на физиологията и другите науки, разкриващи функциите на микрокосмоса. Така накрая човек ще помисли за истинските основи на държавата.”[Надземното, 1992: 698]

„Биологията и етиката са неразривни... Биологията не може да бъде суха наука за живота, тя включва в себе си и разбиране на психичния живот. [Надземното, 1992: 662]

Тук е мястото да се отбележи, че съвременната наука е напреднала неимоверно в тази област. *Психофизиологията, биоетиката* заемат своето заслужено място сред академичните дисциплини, но техните основи трябва постоянно да се разширяват. Науката трябва по - широко да освети *същността на човека*, като погледне и от другата страна на земното съществуване, защото човекът е *съединителното звено* между световите.

Подобно твърдение за ролята на науката в преобразяването на човешкото съзнание защитава и *Е. Егорова*, която пише: “За осъзнаването на реалността на действието на *духовните сили* е необходимо използване на научен подход за изучаване на причините за явленията на живота, а това осъзнаване се осъществява чрез



формирането на нов научен мироглед. Ще добавим, че ролята на науката в преобразяването на човешкото съзнание в наши дни може да бъде особено голяма, доколкото само научно обоснованото разбиране на висшите съставки в човека и в живата природа е способно да противостои на вълната на фанатизма, невежеството, суеверието и другите уродливи създания на ограниченото съзнание”. [Егорова, 1999: 61]

Какво обаче представлява **духовността**? Според индийския философ и изследовател на съзнанието *Шри Ауробиндо* духовността не е интелектуалност, не е идеализъм, не е религиозност, вяра или емоционален подем и устремление. Духовността се свързва с пробуждане на вътрешната реалност на нашето същество, свързване с висшата действителност, иманентна и на Космоса и на нас самите. В резултат на този контакт се преобразява цялата ни същност, превръщайки ни в нов човек, нова личност, нова природа. Духовността не е и насочване на ума към етиката, не е и регулиране на поведението от морални предписания. В същото време всичко това представлява голяма ценност за менталното съзнание, съответно за духовната еволюция и играе огромна роля като подготвителен етап за изчистване и дисциплиниране на човешката природа. Нещо повече, нравствеността се явява неразделна и неотменима част от истинското познание. Нравственото развитие се явява път към свръхсетивния опит на човека, който, усъвършенствайки своята енергетика, придобива възможността да се докосва и да опознава други измерения и да получава информация от тях.

Най-близо до научно разбиране е определянето на *духовността* като всеначална, космическа енергия – **психичната енергия**:

«Психичната енергия е Духът Свят. Психичната енергия е любов и устремление. Психичната енергия е синтез от всички нервни излъчвания. Психичната енергия е великият Аум. Затова изработването в себе си на постоянен, с нищо несломим стремеж към усъвършенстване, към Светлината във всичките й проявления ще бъде и развитието на тази жизнедателна енергия» [Сокровенно знание Агни йоги, 2008: 258].

Съвременната наука и естествознание потвърждават теорията, че човекът е сложноорганизирано уплътнение на Всеначалната психична енергия или Пространствения огън, която е в основата на Космоса и пронизва всичките му измерения. [Девис, 1989] Между тази всеначална енергия на пространството и човека се осъществява постоянно взаимодействие, където в качеството си на посредник се явява **мисълта**. Учените откриха, че всяка мисъл се отлага на стените на каналите на *нервната система*, асимилира се от биохимичните структури на нервите. И в зависимост от качеството си носи благо или гибел.

„Човек се явява вместилище на всичко съществуващо. И той може да предизвика в себе си от наченки на всички болести до висши трансцендентални възможности. По силата на допускането той може да предизвика всяка болест, но може и естествено да се приобщи към Висшите сили.“ [Надземното, 1992: 554]. По такъв начин *моралните учения получават съвсем неочаквана биологична основа*. Така се потвърждава значението на психичната енергия и актуалността на Живата етика, а духовните проявления се оказват измерими и подлежащи на изучаване. В този контекст *основна роля на науката* е да открива и разпространява научни факти, които да потвърждават жизнената необходимост от следване на нравствените ценности и да

аргументира важната роля на духовността. Всъщност това вече се случва, с което се потвърждава прогнозата на авторите на Живата етика, че «съвременната църква ни е отклонила от Висшия свят, но съвременната наука ще ни приближи към Него». «Нека всеки мисли научно, тогава той ще разбере законите на нравствеността. Мислителят (*Платон*, –И.Е.) предупреждавал: «Докато не придобиете знания, дотогава ще бъдете в безнравственост» [*Надземното*, 1992: 350].

Днес науката е напреднала много в измерването и изследването на **мисълта**, наситена с психична енергия. Проблемът е, че научните открития и постижения много бавно се внедряват в училищните програми и съответно в живота. Рефренът «да научим децата да мислят» се повтаря многократно, но в съдържанието му се влага единствено разбирането да мислят логично, но не и естетично. От изключително значение е обаче да се осъзнае и утвърди **превръщането на мисълта във вещество**, защото мисълта твори битието. *Платон* е твърдял, че мислите управляват света. Всеки миг човек или твори, или разрушава с мисълта си, защото възможностите на психическия апарат се измерват с космическите. Научният подход към психиката улеснява и преобразява цялото битие. „Всяка мисъл запечатва мислен образ, такова творение ще бъде нерушимо и трябва да се осъзнае отговорността за творението... Даже мимолетното чувство ще начертае неизтриваем йероглиф.” [*Надземното*, 1992: 714]

Още *Вернадски*, а и други представители на световната наука изказват предположения за това, че нашата планета е заобиколена от особено *енергоинформационно поле* или слой, наречен *Ноосфера* или сфера на разума, която съхранява всички научни и културни

постижения на човечеството. Говорейки за огромната творческа сила на човешкия разум, в Живата етика се предупреждава, че психичната *енергия на социума* влияе върху природните стихии и върху физическото и психическо състояние на човечеството пропорционално на моралното съдържание на мислите и чувствата му. Подобен възглед споделя днес и известният руски геофизик *Игор Яницки* в книгата си „*Физика и религия*” [Яницкий, 1998].

Радиовълни, магнитни бури, психически бури, космически токове, мълниеносни спирали от мисли и звуци, създадени от човека, обгръщат като купол (благодатен или гибелен) Земята. Цялата атмосфера вибрира и мощната химическа лаборатория въздейства на всичко живо. Вкарвайки често отрова в космическата тъкан, човекът после недоумява защо страда. Лекомисленият отдавна е забравил за своите отровни пратки, но те не са го забравили и се привличат към него. „Хората усилват с действията и мислите си пространствените химизми, но химизмът като бумеранг поразява създалия го, така се създава опасна епидемия.” [Надземното, 1992: 530] Човекът е обкръжен от химически и други мощни въздействия, но както мерките, които взима в бита си, за да се радва на чист въздух, така е редно да помисли как да настрои организма си, за да привлече „чисти” енергии в обкръжението си. Върху механизмите на *озарението* и вдъхновението е работила и акад. *Н. Бехтерева*, постигайки удивителни резултати. Хаотичните токове, породени от недисциплинирана воля, правят хармонията труднодостижима и пораждат психически епидемии. Изход обаче има, защото човекът се намира във *вечно движение* и постоянно преобразяване. Научната апаратура днес може да измери промяната на вибрациите му и на

цялата му *нервна* система, работата на *жлезите* му (двете имат пряко отношение към надземния свят и към психичната енергия) във всеки един момент.

Понятието *психична енергия* съществува в трудовете на известни учени, но ние ще се спрем на предложеното в Живата етика, като едно от най-съдържателните и вместиращи. За съвременния психолог, който се е сблъсквал с проблемите в ортодоксалната *психологическа наука* и нейните базови парадокси, концепцията на Живата етика за всеначалната психична енергия ще представлява особен интерес, защото психологията е призвана да изучава *съкровениите сили* на човека. „Психологията като наука трябва да бъде реална като биологията и да дава сведения за Надземния свят. Голяма грешка е, че психологията е представена като нещо отвлечено, тя е продължение на физиологията; така трябва да се опознават всички стадии на Природата... Може ли да се разсъждава за психология, ако не знаем свойствата на психичната енергия? Също така трябва и напълно да се усвои реалността на Надземния свят.” [Надземното, 1992: 745]. Всъщност неприложните научни изследвания днес потвърждават *надземния свят*, който „не е само сфера, но и състояние на съзнанието” [Надземното, 1992: 697] и „който е преди всичко светът на мисълта” [Надземното, 1992: 642]. Въздействията на Надземното се наблюдават във всички прояви на живота.

**Психичната енергия**, според авторите на Живата етика, е *единната всеначална енергия*, пронизваща мирозданието и всички сфери на битието, от която е възникнало всичко съществуващо. Именно тя прави материята духовна и посредством нея човек се реализира като духовна същност. Включвайки всички останали

енергии, които се явяват нейни диференциации, тя е безпределна в разнообразието си от качества и проявления. Двойствена в своя аспект, като всичко съществуващо, може да служи за добро, но и за зло. Всичко зависи от духовното развитие на човека. Асимилирайки тази енергия от заобикалящия свят, трансформирайки я в съответствие с насоката на мислите, чувствата и постъпките си, човек излъчва преработената от него енергия в пространството, участвайки по този начин в **космически енергообмен**. Това трансформиране на психична енергия от човека, имайки отношение към **еволюцията на битието**, превръща правилното ѝ развитие във важен *морален проблем*. «Признаването на психичната енергия ще отбележи встъпването на човечеството в нова ера на велики открития, които ще утвърдят и така необходимата преоценка на ценностите.» [Рерих, 1992b: 242]

Особен подход на Живата етика е, че не декретира кое е добро и кое зло, а сваля нравствените норми от сферата на *абстрактните* понятия, за да ги посочи като полза или вреда за самия човек. *Медицината* напредна и разбра в лицето на най-авангардните си учени, че жизнеспособността на човешкия организъм, неговият имунитет се определя преди всичко от равнището на развитие на психичната му енергия. Духовността и хармоничната емоционално - мисловна настройка генерират в биополето на човека положителна психична енергия и се превръщат в главен фактор за поддържане на физическото и психическото му равновесие. *Науката* разбра, че кръвоносните съдове могат да се свиват под влияние на чисто психически преживявания, че гневът, ревността, завистта, обидата предизвикват постоянни нарушения на кръвообращението, които с течение на времето се натрупват и създават силни изменения в

организма, водещи до болест и смърт. Фотографирайки мислите на благожелателството и зложелателството медицината направи съответните изводи в полза на първото и посочи целебната сила на доброто намерение върху нервната система. Науката установи и вредния химизъм, породен от унинието и завистта, при което се забелязва частична парализа на някои нервни центрове. Науката откри присъствието на отрова в човешкия организъм, породена от гнева и раздразнението, също така от страха и съмнението (като трябва да се направи разлика му съмнение и разпознаване, съмнението е вследствие на страх). Изследователите разбраха, че решаващата роля за биохимичния състав на слюнката, която е огледало психофизиологичното състояние на организма, огледало на неговите болести, са именно психоемоционалните фактори. Науката разбра, че дейността на болните нерви е рефлекс от разстройство на съзнанието или разстройство на психичната му енергия. Всъщност значението на нервната система е огромно, защото именно „тя се явява посредник с Надземната област” [Надземното, 1992: 531]

Следователно, щом *мисълта* може да лекува, да поразява, да въздейства, независимо от разстоянието, при съответна синхронизация на вибрациите да служи и като способ за комуникация, ролята ѝ в *нравствен и практичен* аспект е много важна. Извисявайки се в помислите си, човек прави благодеяние на себе си и на другите. А това е силен мотив за нравствено усъвършенстване.

## ЛИТЕРАТУРА

**АУМ.** 1992 Агни Йога. Изд. РДЦ., М.

**Безпределност, ч 1,** 1992а. Агни Йога. Изд. РДЦ., М.

**Безпределност, ч. 2,** 1992в. Агни Йога. Изд. РДЦ., М.

**Братство.** 1992. Агни Йога. Изд. РДЦ., М.

**Григорьев И.** *Об отложениях психической энергии.* В поисках биохимического основания. От: <http://www.icr.su>

**Девис П.** 1989. *Суперсила. Поиски единой теории природы.* М. Мир.

**Егорова Е.** 2000. *Электромагнитные поля и жизнь.* Дельфис.1999.№4.2000, №1.

**Знайте на Агни йога.** 1992. Агни Йога. Изд. РДЦ, М.

**Можейко М.А.** *От „этики кодекса” к „этике творчества”:* трансформация нравственного сознания в современной культуре, от: <http://www.icr.su>

**Надземного. Агни Йога.** 1992. Изд. Рус. дух. центр, М.

**Фуко М.** 1993. *История на сексуалността.* Т. 1, 2. Изд. ЕА –Плевен.

**Рерих, Е.** 1992а. *Письма.* Т.1, Минск.

**Рерих.Е.** 1992в. *Письма.* Т.2. Минск.

**Рерих Е.** 1999. *Письма* в 9 т. Т2., М., МЦР.

**Сърце.** 1992. Агни Йога, Изд. РДЦ., М.

**Сокровенное знание Агни йоги,** 2008, М.

**Яницкий И.** 1998. *Физика и религия.* Рекомендации по уменьшению уровня потерь в масштабах цивилизации. М. Изд. Агар.

**Stevenson I.** 1992 *Where Reincarnation and Biology Intersect.*